

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K. 12 — Za 6 mjeseci K. 6 — Za Šibenik na godinu donajanjem u kuću K. 12. — Za Inozemstvo na godinu K. 12 suviše poštarski trošak. — Pojedini br. 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglaš, priobčena pisma i zahvale tiskaju se po 30 para peti redak ili po pogodbi. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Poslie sklopljene nagodbe.

Ono, što najviše uzrujava magjarske neodvišnjake u tek sklopljenoj austro-ugarskoj nagodbi, jest pitanje carinarsko. Neodvišnjaci idu za tim, da Ugarskoj izvješće podupnu nezavisnost, a carinarsko pitanje u nagodbi upravo je ono, koje ekonomski najviše veže Ugarsku uz Austriju. S političkog pogleda Ugarska je skoro sasvim nezavisna, ali nije s ekonomskoga. Neodvišnjaci ne izpituju, da li bi i takova nezavisnost u današnjim prilikama bila Ugarskoj korisna ili pogibeljna; oni se bore za to preimstvo, za to načelo, i oni hoće da bude provedeno. Nadali su se, da će pod jednim Kossuthom barem donekle u tome pokročiti, ali zadnja nagodba ljuto ih je u tome razočarala. Otkud uzrujanost i nezadovoljstvo.

Treba opet razlikovati ekonomsku od carinarske nezavisnosti. Ekonomski nezavisna ne može bit podpuno nijedna država, osobito danas, jer nijedna nije u stanju, da sama sebi namakne ono, što trepuje. Carinarska nezavisnost je nešto drugo i ide usko s tečajnom političke nezavisnosti. Carinarska nezavisnost Ugarske u nagodbi je i ovut poga žrtvovana, a tome se u tolikoj mjeri nisu ni u snu neodvišnjaci nadali. Tu je onaj greben, o koju je udarilo „veliko ministarstvo“.

Magjaria je za sad onemogućena carinarska autonomija i to sve do god. 1917. Hoće li dotle to jest do sklopljenja nove nagodbe moći oni stvoriti takove uslove, koji bi im mogli takovu autonomiju zajamčiti, to je drugo, sad neodgodno pitanje.

Medjutim trgovinska politika dviju pola današnje monarkije vrći se sva oko uzdržanja jedinstvenog carinarskog područja, oko održanja trgovinskih ugovora i oko uporabe jedinstvene tarife za svu robu, koja ne dolazi iz monarkije, i to sve do u nagodbi utanačenog roka.

Još teže je Magjaria, što prama svojim prilikama, ne mogu ni predvidjeti mogućnost, da će poslie tog roka moći biti izpunjena njihova težnja. Oni nemaju jake nacionalne industrije, nemaju možda ni sve uvjete, da se u tome uzmognu takmiti s Austrijom. Magjarske fabrike ne mogu odoljeti onima Češke, koje su i starije i razvijenije. Kroz deset godina u Ugarskoj može bit vrlo malo napredka u industrijalizaciji. Magjarska vlada može sve pokušati, može tek ustanovljenim tvornicama dozvoliti sve moguće polakšice, košto je to i do sad radila, može ih dapače direktno odlikovati, ali rizikati ne će moć biti toliko brz i stvaran, dok god budu otvorena vrata Ugarske austrijskoj produkciji.

Kako će se sve u pogled ovoga stvari razviti kroz ovo deset godina, nije moguće, kako rekostmo, sada ni govoreti, al da će bit opet velikih poteškoća, i to opet samo u pogled carinarskog pitanja, carinarske politike i carinarske autonomije, o tome nema spora. Do podjele carinarskog područja doći je jednom, ali kada, to je pitanje, kojim će se po svoj prilici baviti tek naši potomci. Bit će tu borba, bit će tu trvenja, bit će tu čitavih preokreta, jer će se inovacije odnositi na sve bezbrojne ekonomske odnose.

Parlamentarno izvješće.

Beč, 24. listopada.

Gradnja nove gospodske kuće.

Još za vrijeme parlamenta po kurijama osjećala su gospoda zastupnici da su im sadašnje prostorije zastup. kuće premalašne. Iza kako je u parlament došlo 516 zastupnika, ovim su se morale staviti na raspolaganje i prostorije članova gospodske kuće, tako da su

sada ovi posljednji u neprilici svaki put kad imaju obdržavati klubske sjednice. Radi toga vlada je namila graditi novu zgradu za samu gospodsku kuću. Ista bi se imala sagraditi na Ballplatzu vis-a-vis ministarstvu vanjskih posala. Nova će zgrada biti sagrađena na državne troškove, od kojih će jedan dio pasti i na Dalmaciju.

Ugarski proračun za god. 1908.

Zaključne brojke ugarskog proračuna za god. 1908. su sljedeće:

Prihod	K 1.279.630.132	
Razhod	K 1.238.268.727	
	K 41.340.406	Suvišak u ordinarnju.
Izvanredni prihod	K 117.380.282	
Transitorni izdatci	K 158.698.623	
	K 41.318.341	Suvišak u ekstraordinarnju.
Ukupni doprinos	K 1.397.010.414	
„ razhod	K 1.396.988.349	
Suvišak	K 22.065	

Prošle je godine iznašao suvišak samih K 1.743, ali za to prihod i razhod ove se je godine povisio u velike, tako da je proračun naišao na odpor kod svih zastupnika. Taj će odpor ipak utišati, jer, kako se javlja iz Budimpešte, magjarska vlada treba ovo povišenje prihoda i izdataka, da svoje pozicije prama Kruni i prama narodnostima utvrdi još bolje. Kako proračun ne će biti ni u ugarskom parlamentu svršen do božićnih praznika, to je vlada istodobno podastala parlamentu budžetni provizorij za prva četiri mjeseca, koji će biti postavljen na dnevni red kao prešni predlog.

Zemlja iznimaka.

Početkom ove sedmice bi ovdje otvoren kongres socijalnih demokrata. Referent Hueber spomenuo je u svomu izvješćaju, da je „uslied nezakonitih odredaba nemoguće jednom magjarskom društvu (sa sjedištem u Ugarskoj) utemeljiti jednu filijalu — ili kako oni ove filijale nazivlju: jednu mjestnu skupinu — u Hrvatskoj“. Dalje: „Naši ugarski drugovi ne mogu po tomu u Hrvatskoj utemeljiti nijednu organizaciju. Radi toga smo morali u Hrvatskoj učiniti jednu iznimku, ali i tu uz uvjet, da se u Ugarskoj, kako je želiti, dobije politička sloboda, da se hrvatska socijalna demokratska organizacija ima stopiti sa ugarskom u jednu“.

Socijalnim demokratima su dakle oni zakoni, koji zabranjuju magjarskim društvima, sa sjedištem u Ugarskoj, svaku djelatnost u Hrvatskoj, protuzakonite odrede. Oni se bore da se ti zakoni ukinu i da se Magjaria dozvoli slobodno djelovanje na hrvatskom zemljištu. Uslied postojećih društvenih zakona socijalnim demokratima nije moguće bilo stvoriti jednu organizaciju u cijeloj monarhiji. Oni su u prvom početku stvorili samo dvie organizacije. Jednu austrijsku i drugu ugarsku. Uprav prama dualističkom principu. Ugarska organizacija počela je svoje djelovanje, te prama bečkim naputcima pružila ruku i preko Drave. Al bez uspjeha. Bečki su se socijalni demokrati prevarili. Njihovo djelovanje u Hrvatskoj naišlo je na onaj treć faktor u monarkiji, i tako su bili prisiljeni, da za hrvatski teritorij stvore posebnu organizaciju.

Vojnički ministri međusobom.

Pogovara se, da će ministar obrane Latscher demisionirati. Povod ovim pogovorima je konflikt, koji je nastao izmedju njega i ratnog ministra. Ovaj je potonji bio prvom naložio, da se u parlamentu nema baviti sa umirovljenjem gradskog zapovjednika Freundla. Latscher, koji se je smatrao izigranim uslied pomilovanja onog feldeubela, te je zlostavljao poziciju, nije se obazreo na zapovjed ratnog vojnika, jedino da mu se zastupnici još više ministra, jedino da mu se zastupnici još odnebran konflikt izmedju oba vojnička ministra.

Današnji položaj.

Stanovište je stranaka prama nagodbenoj osnovi sveudilj nejasno. Poljačka se pučka stranka tuži da je nagodbeno oštećena Galicija kao agrarna zemlja. Kršćanski socijalni grme proi osnovi, a dok se ostale stranke drže još rezervirano, česki su radikali počeli prieti sa

obstrukcijom. Jučer je bilo podneseno pet prešnih predloga. Razprava o Krausovu predlogu glede vladinih mjera proti povišenju ugljevne cijene trajala je mal ne celo po podne. Ovaj je predlog primljen, a o drugom prešnom predlogu zast. Švejk bi otvorena razprava o prešnosti. Predlagajući predlažu da vlada podnese kući jednu zakonsku osnovu proti kartelima. Danas bi nastavljena razprava. Zast. Lisy govorio je česki.

Zatim bi namah predložen konac debate. Kao generalni govornici bijahu izabrani Myslivec pro, a Lueger kontra.

Zast. Lueger je dao izjavu u ime njegove stranke, da će kršć. socijalni glasovati proti prešnosti svakog predloga, koji će zapriečivati parlamentarno rješenje nagodbe. Zast. Myslivec govori česki i zagovara ovaj predlog. Kod glasanja prešnost Švejkovu predlogu nije bila priznata.

Iza Luegerove izjave mislio se da će predlagajući povući svoje predloge. Nastojalo se je dapače nagovoriti ih, ali oni ne htjedoše znati za Luegerov apel, na što je predsjednik kuće morao otvoriti razpravu vrhu prešnosti Klofačeva predloga glede skupće živčnih stvari.

Česka kriza.

Premda je česka kriza izgubila njezin akutni karakter, ipak ju se ne može smatrati kao odstranjenom. Sada ministar Foršt ne će da zna za jedno provisorno stanje, već hoće da izstupi iz kabineta prije sveobće rekonstrukcije istoga.

Interpelacije.

Izmedju interpelacija jučešnje sjednice nalaze se dvie zast. Prodana. U prvij interpelira ministra predsjednika i ministra bogoštoljva i nastave radi zavoda sv. Jeronima u Rimu; u drugoj interpelira vladu radi sazava dalmatinskog sabora još u ovoj izbornoj periodi.

Hrvati prama nagodbi.

Jučer je „Sveza južnih Slovena“ obdržavala klubsku sjednicu. Do jednog definitivnog zaključka u pitanju nagodbe nije došlo. U klubu vladaju dva protivna mnjenja. Dok se naši zastupnici brinu više za državopravno pitanje nagodbe, to slovenske zastupnike zanimaju više pitanja gospodarstvene naravi. „Slovenski klui.“ je za nagodbu. Putovanje zastupnika „Sveze“ u Peštu označili su ovo djetinarijom. Kad su još niti izmedju njih ovako napeti, tada se je trudno nadati, da će doći do jedne zajedničke sveze izmedju svih Slovenaca i Hrvata. Žalostna je ova pojava, a sve radi nesretnih osobnih pitanja.

Česki stenografi.

Kako su Česi jučer i danas u kući govorili izključivo česki, to se je danas broj českih stenografa sa jednog morao povisiti na tri. Po tomu Česi imaju već svoj česki stenografski bureau u zast. kući.

Česka Sveza.

U zadnji su čas česki blubovi poprimili zajednički zaključak, da će ostati u Českoj Svezi, ali da se za istu imaju izraditi nova pravila. Kriza je česka uslied ovoga zaključka momentano odstranjena.

Dementi.

Večernji poluvladin organ „Fremdenblatt“ dementira vesti o demisiji ministra obrane Latschera. U parlamentarnim krugovima ne vjeruje nitko u ovu viest, jer svak tvrdi, da je iza blamaže, kojom je ministar obrane sa strane ratnog ministra bio izvrgnut, njegov daljni obstanak u parlamentu na prosto nemoguć. Iz pouzdana vama vrela mogu javiti, da će vladar radi bolesti za sada odbiti demisiju ministra obrane.

Srbska opozicija.

Srbski mladordičali, nacionaliste, naprednjaci i socijalni demokrati kao zastupnici beogradske skupštine nehotice su utemeljili srbski opozicionali blok. O jednoj fuziji stranaka nema govora. Njihovi su programi međusobno tako oprečni, da za sada na jednu fuziju stra-

naka nije moguće niti misliti. Ali uza svu raznovrtnost političkog mnjenja ovih stranaka, one su našle jednu tačku, koja ih je složila u radu. Ta je tačka danas njihov zajednički program: ukinuće koruptne, nasilne i ubijalačke politike Pašičeve samovlade, koju begena Petar Prvi, kralj svih Srbalja. Ostranjenje sadašnje vlade, koja se je inkorektnim sredstvima dovinula moći; koja je većinu njezinih zastupnika dobila prevarom, nasiljem, korupcijom i svim mogućim lopovštinama; koja je kraljevinu Srbiju osamila u svim međunarodnim pitanjima; koja je srbsku trgovinu dovela do stečaja; narod ekonomički upropastila; kredit kod vanjskih trgovaca izgubila, a u zemlji uvela sistem vladanja, kojim se svakog poštenog Srbina osamnjčuje, pravredna osudjuje, a kad joj se protijue onda nalaže svojim uredovnim organima, da protivnike ovog zlostrnog i po Srbiju upropašćujućeg sistema, mlati batinama i ubija nabojima u sred biele dana.

Ovo su glavne tvrdnje srbske opozicije, koje je iza odgodjenja skupštine izniela u jednom proglasu na narod proti vladi, braniteljci Aleksandrovih krvnika.

Pašičeva je vlada na opozicione napadaje odgovorila da je odgodjenje skupštine uzsljedilo, jer da njoj (vladi) nije bilo moguće istodobno voditi trgovačke pregovore sa Austrijom u Beču i odgovarati na razne upite i interpelacije zastupnika u skupštini. Tim se odgovorom ne samo da opozicija nije zadovoljila, već ona traži u proglasu na narod, da je skupština morala biti svaki čas tačno obavješćena o stanju pregovora, tako da je istoj moglo biti moguće indirektno sudjelovati kod trgovačkih pregovaranja.

Čitajući proglas srbske opozicije, u kojom ova jasno izražuje svoje negodovanje proti kraljevnoj vladi, čovjeku se ježi kosa, kad pomisli da onakove okolnosti vladaju u nama susjednoj državi, pa nehotie misli, kud i kamo će doći srbski seljak onamo preko Drine, potraje li i nadalje u Srbiji ovo nezakonito stanje.

Česi i Slovaci

Björnstjernu Björnsonu.

Pred nekoliko dana sastao se u Pragu cviet českaog naroda, naime izaslanici Českog Narodnog Vieča, predstavnici svih znanstvenih, prosvjetnih i gospodarskih institucija, profesorski zborovi na čelu sa rektorima universe i tehnike, predstavnici političkih stranaka i parlamentarnih klubova, izaslanici Sokolstva, te najugledniji književnici i umjetnici i t. d. Poslie kratkog viečanja jednoglasno zaključise posebnom se adresom zahvaliti u ime českaog naroda velikom Björnstjernu Björnsonu za njegovo močno zauzimanje za potlačenim bratski slovački narod.

U turčianskim „Narodnim Novinama“ čitamo, da su Slovaci zahvalili velikom pjesniku sljedećim pismom:

„Plemeniti gospodine! Mi, pripadnici teško izkušavog slovačkog naroda, skućeni i zapušteni, dugo smo se obazirali po širokom svietu, ne bi li naišli na srce i dušu, koja bi se sjelila našeg krepkog, marljivog i talentiranog naroda barem utješljivom riečju i izkazom simpatije. Prolazile godine, dobra za nas najveće duševne muke, a se Evropa nije na nas obazirela, te se o nami namje starala, nego li o sudbini u istini žalostnoj biednih crnaca centralne Afrike. Tad se najednom začuo glas, idealni, silni i pravedni, a sa slavnihi fjordova Norvečke. To bijaše Vaš glas, glas moćnog arhandjela, a za nas anđela čuvara. Plemeniti gospodine! Mi nemamo kulturne institucije, koja bi Vam mogla dostojno zahvaliti za Vaše uspješne, Evropi upravljene rieči. Sve su naše kulturne ustanove uništene; mi stojimo tu bez jedne više narodne reprezentacije. Primitie za to izraz duboke i vrelie harnosti od pojedinih vjernih sinova slovačkog naroda, čija su srca napunjena ljubavlju i vječnom harnošću. Za navljujemo Vam riečima skromnim, al čustvom bogatim. Vi ste nam se prikazali u spodobi herojskoga Vikinga, koji nam donaha sa hladnog sjevera sunce i toplinu. Ne kao Ossian,

nihi kao Bard, već se kao Fingal pojaviste našim sućim očima. Nek vas Bog nagradi za Vaše rieči; dao Vam dugi vek rodoljubnog života, a očuvao Vaš slavni narod sudbine naroda slovačkoga.

Turčiansky sv. Martin, u oktobru 1907. (sljede podpis prvaka slovačkog naroda; fale jedino onih, koji po magjar. tamnicama trunu).

Nema sumnje, da je glas velikog Skandinavca u velike doprinio kompromitiranju Magjara pred kulturom Evropom, a to tim više, što mu se pridružilo i veliki starac sa Jasne Poljane Lav Nikolajević Tolstoj. Zaludu će se Apponyi opravdavati i Evropu o protivnom uvjeravati, zaludu su i „najmladjj sinovi magjarskoga naroda“ prosvjedovali. Björnson sakuplja podatke, a onda će ih pred lice Evrope iznieti. Da li će Evropa i preko tih podataka preći? Ne vjerujemo; ta iznaša ih Björnstjerne Björnson!

Mi se od srca radujemo ovoj velikoj moralnoj pomoći, pruženoj našoj potlačenoj braći Slovacima sa strane ovako odličnih svjetskih ličnosti. Ovo je pravi melem na ljutu ranu, pa im od srca želimo, da ovaj glas nikad više ne prestane, nego da svet to više i više jača, dok ne probudi savjest uspavane Evrope, jer to zna, da li nije Evro za kadra da uvjeri Magjare, kako nasilje, nepravda i bezakonje niesu zadaćom jednog naroda i da je njihov životni cilj: magjarska državna ideja — njihov konačni — grob.

Napried za družbu!

Četrnaesti svibnja o. g. bio je za našu Istru dan velike znamenitosti. Toga je dana talijanska tiranija zadobila težak i ljut udarac. Muogi su, ne poznavajući naših odnošaja, mislili, da je za uvijek skršena kruta sila stoljetnog mučitelja našega naroda. Ali mi, premda zapanjeni veličajnom pobjedom nezaboravnoga, historičkoga dana 14. svibnja, nismo se ni za časak podali obnami, da je teška borba svršena i da je naš živalj u Istri već sasvim zbačio sa sebe tudjinski jaram. Istina, talijanska je kamora do nogu poražena, a s njom je u prah satrija laž o tobožnjem talijanstvu Istre; ali poniženi okrutnici još ne će da popuste, oni još dižu svoje glave i traže načina, kako da se još za koje vrijeme održe, da izmognu još i unapried ugnjetavati našu braću istarske Hrvatice. To smo predviđjali i nismo prestajali opominjati naše ljude, neka se ne podavaju iluzijama, već neka upru jače i snažnije, da što prije narod dodje do svojih prava. Za to smo pozivali Hrvatice iz svih naših zemalja i krajeva, da nam u ovom odsudnom i sudbonosom času budu na ruku, da bolje i izdašnije podupru našu družbu Sv. Cirila i Metoda, da se istarskim Hrvatima olakša borba i osigura podpuna pobjeda, kojoj su naša istarska braća već na dohvat.

Tim se pozivom obraćamo i danas na sveukupni naš hrvatski narod i molimo ga, neka što više sabire za družbu, neka što više poradi za konačno oslobodjenje našega naroda u Istri. Družba uzdržaje sada 42 učiteljske sile. Domale će taj broj porasti, jer tako mora biti. Za pokriće tih svojih golemih izdataka, naša je družba jedino upućena na hrvatski narod; uzmanjka li joj njegova pomoć, porušit će se i dugoljetno, lepo i uspješno njezino djelo. „Legia Nazionale“ ima čvrsto zaledje, ona dobiva pomoći i iz Italije. Osim toga ovih je dana is-

tarski sabor poprimio predlog, da se tom talijanskom družbu dade podpora u iznosu od K 10.000, dočim je molba hrvatskih i slovenskih zastupnika za podporu Družbi odhivena bila. U onih 10.000 K imade nemalo hrvatskih žuljeva i tako dolazimo do jedne činjenice, da će „Legia“ odnarođivati hrvatsku djecu hrvatskim novcem.

Komu da ne plane srce na ovoliko nepravdu? Komu da ne uzavri krv nad tolikim zulumom? Hrvati i Hrvatice, odgovorite na to dolično, dostojanstveno i odlučno! Pokažite grubom Talijanu, da ima u nama snage i odpora, o koji će se utaman lomiti zub njegove proždrljivosti! A toj vašoj snazi i tom vašem odporu dat ćete najočitiji izraz, budete li što izdašnije podupirali našu družbu Sv. Cirila i Metoda za Istru, tu jedinu spasiteljicu Istre naše. Napried za družbu!

Naši dopisi.

Split.

(Opera). Kako se moglo očekivati, dovedeni stavljaj ni odgovoriše ni najmanje očekivanju objavljene reklame, a još manje cijenama, koje su lile nametnute plaćiocima i koje se uporno uzdržavaju. Bilo bi smiešno obazrieti se na pojedine romancie i na pojedine sretne časove kojega pjevača, a još smiešnije na to, da toga i toga čeka liepa budućnost. Cjelina je sva slaba i nezadovoljavaj, da se ne reče izpod kritike, dok je iluzorna nada, da će biti bolje. Ovako sliedi od godine do godine; obćina baca u kesu prošlih spekulnata hiljade kruna, a obćinstvo se zavarava, koje ne smije da javno izrazi svoj sud. Dok oni, koji imaju monopol da napadaju stranke i osobe, obješnjaju javno mienje, te se vani Splita može još vjerovati da zaslužuje poduzeti put, da takova šta dolaze čuti za skupe novce, što bi sve možda zasluživalo — krunu. „Zemljaci talijanskog jezika“ — zovimo ih tako po „Slobodi“ — kude takodjer takovu pojavu, no ipak posjećuju kazalište, a s dvojakog razloga: jedno, da se i unapried pozivlje talijanska opera, i drugo za to samo, što je opera — talijanska. Dobrićine Hrvati šute, i da, pokazuju, da i oni mogu i da ne zaostaju — u družtvu, premda ih stoji skupih novaca, iđu i još opravdavaju to osramoćivanje hrvatskog kazališta, kao da se ništa boljega ne može nigda u nj pozvati. Dok „zemljaci talijanskog jezika“ na čim pieteta, što ga Hrvati pri sprovodu pokazuju prijatelju i svojti, demonstrativno ostavljaju lies tobože milog pokojnika, Hrvati sve mirno gutaju i još takova šta opravdavaju, pri čemu ima nekotjih, koji od toga prave kapital, da mogu napadati druge stranke, mjesto da poduzmu onu reakciju, da dobiju svoje zastavi dostojnu zadovoljštinu. Za onu i onakovu povredu nije dosta platonički izjava, kojim se sami protivnici smiju.

Stvar je bila proračunana, jer su se prije sprovoda držale sjednice, a na glavni tih društava niesu stajali izmoci, već oni, koji vode stranku, te njihovo privatno kudjenje nije moralo zadovoljiti — hrvatsku narodnost. Glazbari su se bili uztegli već prije sprovoda, a postali su bili samo zastupstvo, i kad obitelj pokojnika nije mogla ukloniti hrvatsku vrpicu, jer to zabranjivaje ne samo pristojnost, nego je u tim činima pieteta v djela odanost hrvatskog pućanstva. „zemljaci talijanskog jezika“ bezkažnjeno su uvriedili hrvatsku narodnost i de-

monstrativno su se odalečili od sprovoda, pokazav da je njima bilo samo da demonstriraju, znajući unapried, da njihov zahtjev ne može biti odobren.

I Hrvati u Splitu natječu se sa „Talijanima“ tko će bolje brilirati na takovoj operi, koju dovode — Hrvati! Htjeli bi vidjeti: koliko bi „zemljaká talijanskog jezika“ posjećivali kazalište, kad bi ovakova opera bila — hrvatska? Odgovor imaju, ne poduzetnik „Minicioti“, nego — oni poduzetnici, koji se za njim krij .

Jedan roditelj preko ovdješnje štampe ustao je proti postupku upravitelja ove trgovačke škole, iznašajuc da vidjelo činjenice, koje u vrlo ložu svjetlo stavljaju sposobnost dotičnog upravitelja, u kojem se odrazuje prava Flachmanština. Medju ostalim iznaša na vidjelo i to, da je pod svojim imenom izdao u programu radnje jednog pućkog učitelja. Pošto ova tvrdnja nije od nikoga pobijena, a ne nijče je ni učitelj, bila bi dovoljna sama ova činjenica, za dokaz nesposobnosti osobe, da pokriva onako važno mjesto, kakovo je ono upravitelja jedine trg. škole u pokrajini. Ali imade i drugih činjenica, koje nam najsjajnije dokazuju, kako se to kod nas koješta dađe pokušati. Kad promislimo, da je na ovo mjesto bio jednoglasno predložen domaći čovjek, a ministarstvo poslalo ovoga, čiji izpava nijesu ni vidjeli članovi kuratorija i koji slabo pozna hrvatski jezik, a od drugog talijanskog jezika, čije se je znanje u natječaju tražilo, ne pozna ni slova, onda će nam valjda štogod biti bar malo jasno. Ali nikako nećemo moći shvatiti, kako su nadležni sve mukom mionilazili, a naša javnost kao da je i nema. Lani je n. pr. ovaj upravitelj predavao pravničku struku, za koju je bio predložen jedan velegledni savjetnik, a on, kako kažu, radi svoje koristi, osujetio potvrdu predloga i predavao nepoznati predmet i u jeziku, kojega ni rieči ne razumije. Radi njegova postupanja, lani je štrajkovao jedan razred i strogo bili kažnjene učenici, a kaznu osjetili roditelji, a na to nadležni ništa, ko da se nije ništa ni dogodilo. Iznašati ostale nepodobštine, mi ne ćemo, jer ne bi htjeli, da se pomisli da zalagimo u osobnosti, a i ne želimo, da trpi uzled samoga zavoda; rekomo samo ovo u toliko, da se ne bi reklo, da ostavljamo jedinoj „Slobodi“, da odkriva zlo, da ga mi ne osudujemo. Želimo samo, da već jednom otvore i nadležni svoje oči i da potraže razloge, zašto najbolji učenici listom ostavljaju zavod, a roditelji s najvećom ironijom govore o obećanjima, nadama i planovima našeg upravitelja.

Iz benkovačke okolice.

(Razne viesti). Nekidan po nekim mjestima ove krajine, nakon obilata dva mjeseca i pol, otruni se baš liepa kiša, koja jednom svietu bijaše prava blagodat i blagoslov. Samo da se još onako nagne jedan put, u dobri čas: moglo bi se odmah, gdje hoćeš, orati i kopati. Južina puše, oblaci se na nebu vrzu, sva je prilika da opet što okrene.

Sad se ništa ne radi, nego se samo počeo duhan paćiti. Bolji je za neku sreću nego lani, ali se tuže, da im je preko načina procijenjen, te da ne će izaći ona mjera; pa jedni ljudi predaju, da će s toga globu platiti.

Amo po nekim mjestima na sav mah robi za zemljariju. Ajde, kud su još živi vinogradi, jer tu se je uhvatio koji novčić, ali kud su

provali vinogradi, pa se robi — to nije moglo gušiti jedni sviet! Š čega se ne bi moglo prikćekati, dok se duhan ne proda? Gdje je filoksera vinograde izjelja, odkle će jedni ljudi šoldu izbiti, ako ne iz duhana? Pa s čega na onda prije vage robiti?! Il se baš hoće, da jedni seljak ovo živa, ili ono hrane munta, pa da do zime ljosome od nevojje i gladi?!

Koji mogu i znadu, ako dušu i srce imadu, morali bi proti ovom najživlje ustati, jer to nije ništa drugo, nego baš gušiti i tlaćiti jedni, već potlaćeni i umetni hrvatski puk.

Po nalogu naše ugledne obćine skoro sva su sela očistila svoje jaruge. To je vrlo dobro, jer će od sada voda iz polja u jaruge otićati, te će se onda polja moći navremnije uradivati, a navremnjija obrada puno će bolji plod davati.

Evala uglednoj obćini, koja nesjećene sjeća! Kroz cielo prošlo proljeć i ljeto mnogi su nam se tužili na Visoku Vladu radi plugova, koje im je ista na pol cience dala. Dodje ljudima na molbu odluka, da do tog i tog dana po plug dodju, jer ako ne dodju, da gube pogodnost odluke; a jedni ljudi otdju, — kad što? Nema kolica! I hajde onda bez pluga kući . . . Jedan mi je kazivao, da je tako dva put po plug išao, ali — utaman! Kako je daleko do Zadra, pa koliko je na se i na kola potrošio, da mu ga Vlada dađe sada badava, njega bi taj plug stajao više, nego vriedi. Ovo bi se moralo ostro pokuditi! Što je to, da Vlada kroz cielo godinu nikad ne može kolica dobiti? Ma je li moguće? Ako je moguće, što onda jadne ljude čini da do tog i tog dana dodju; — pa za ništa?

U Benkovcu snuju rođoljubi „Hrvatsku pućku štedionicu“, koja bi bila svrha, da uz malu kamatu, u današnjim tiesnim zemanima, jednom propalom puku namakne novaca.

Čujem, da je u misao potakao vriedni benkovački načelnik G. M. Novaković. Evala mi! Puk se tužni tome jako veseli; a Bože mu daj, da se bude i imao čemu veseliti!

Sinj.

Čujete li vi gori na Olimpu: narod cvili i plače. Ako čujete — za što se ne smilujete narodu, koji vam je dao vlast, da ga pridignete, upuite i spasite?! Narod cvili, jer je odrt. Svak ga dere i dere — bez milosrdja. Brstinom po kući maše, da se paćine doćepa, ali je pod svojim krovom nema. Odrt je, gospodo, narod, do zla boga odrt je; čujete li vi gori na Olimpu?! Kruha nema, vina ne traži, ali vode nema; smoka ne pita, ali mu smrt odagnite!

Kako da ne cvili? Kako, da ne jauka? Zemlja mu ista i svaki dan nemilostivija; narod se narodio, a žensku u kući zalego; obrta nema, trgovine nema; šume nema, da jedjek spari, a blaga nema, da mliečna okusi. Imao bi i šume i blaga, ali umete globa, umete danguba i smetnja; umete suša, umete nesredjenost voda i gajeva.

Narod plače! Ali što ga najviše umete? Umete ga obćina! Sva ti je sila božija odlomaka, koji moraju ove godine plaćati po 300%! Da je jedan izjeo, da je poplo; da ga je kuga mela; da išta koristi od toga vidi pod svojim nosom — ni pola muke. Ali ništa i ništa, nego plati i mući. Za to nikoga ne boli glava; računci će biti potvrđjeni, jer načelnik ima svoju kućicu.

A kud ide i stiče taj narodni žulj? Neka

MARS.

Cestokrat rado sjedneš u večje do mora, pa ti oko i nehotice poleti do nebeskih visina. Promotri malo bolje one svietjeće tačke, pak nastoj, da im kraju dodješ. Koliko li tajna sakriva noćno nebo, kako je dugo i široko ono polje i za onoga, koji se bavi znanstvenim iztraživanjem i za drugoga, koji samo vježba svoju maštu po onim nepreglednim prostoralim!

Neuk čovjek, kad pogleda one svjetice, naprosto će ti odgovoriti: ono su zviezde, zovu se vlašići, štapi itd., dočim naućnik, što ih više proučava, opaža, da mu to više prostora ostaje, da uroni u onu množinu čudnih pojava, da odgoneta bezbroj svemirskih tajna. Neumornom nastojanju raznih zvezdoznanaća pošlo je za rukom, da zabace stare predsude, što su svetom vladale, pak da znanstvenim načinom iznadju pravo stanje stvari, da na prvi put svedu nauku o zvezdama.

Više je vremena, da se ovaj rad znanstveno vodi, ali se još astronomija broji u mlade nauke, a čovjeku ostaje da prouči još množstvo pojava, što će možda buduća pokoljenja bar donekle kraju privedi.

Do 20 je velikih zgrada razasuto po cielome svietu, u kojima se nalaze veliki ori-jaški dalekozori, teleskopi, kojima astronomi

promatraju nebeske visine. Najveća takva kuća nalazi se na Mount Hamilton u Kaliforniji pod imenom: Licova zvezdarna. U njoj je najveći teleskop na svietu, dug 17 m, s najvećom lećom od blizu 1 m u promjeru.

Zvezdarne su pravo ročište astronomia, gdje se oni okupljaju, da proučavaju zvezde, planete i druge nebeske pojave.

Odprje se je držalo, da je naša zemlja središte, oko koga se okreću sve druge zvezde. Ova je preduda za dugo vladala svietom, dok nije znanstvenim iztraživanjem pošlo za rukom prvome Koperniku (1473.—1545.), pak kasnije Kepleru, Galileju i drugima, da pronadju pravu istinu. Naša zemlja nije nego jedna malena tačka, maleni dio u jednom neznaćnom okupu zvezda cieloga svemira. Ovaj skup zvezda mi zovemo sunćani sustav, a sastoji se od ogromnog središta, od našega sunca, pak 8 velikih planeta, oko 400 malih, više mjeseca, onda zvezda repatica, kriesnica i meteorita. Od ovih malo ih vidja naše oko na nebeskom svodu, a sve su one druge zvezde, što pokrivaju naše noćno nebo, velika sunca, koja za stalno imadu u svojem skupi više članova, pak tvore razne skupine zvezdanih svjetova.

Planet, vrlo često dana priteže obću pažnju astronoma, jest Mars. On se ne može uvijek dobro motrići, već u stanovitim prilikama,

kad se nalazi u osobitom položaju prema suncu i zemlji.

Takav prikladan položaj, takva aspocijaja Marsa spada baš u ovu godinu, pak za to zvezdarne upravljaju svoje teleskope na južnu stranu našega neba, gdje on sada svietli.

Čudni su pojavi, koji se opažaju na Marsu. Radi velike analogije onih pojava, sa onima na našoj zemlji, Mars je središte i glavna tačka opažanja velikog broja astronoma.

Velikih zasluga za najnovija odkrića na Marsu stekao je ravnatelj milanske zvezdarne astronom Schiaparelli, koji je pomnjivo promatrao ovaj planet za više vremena, osobito kroz svoju aspocijaju god. 1882. Osobito od tog vremena polaze sva znanstvena odkrića na Marsu, koja su u poznijim godinama potvrđjena i bolje protumaćena.

Ovogodišnja opažanja Marsa imaju da mnogo pojava još bolje prouče i da prikazuju sve u jasnoj slici. Po onome, što se je do sada proučilo, znade se donekle i za geografiju Marsa i za neke pojave u njegovoj atmosferi. Za ovaka je opažanja Mars jako prikladan, pak je s toga on, poslie mjeseca, najpoznatije nebesko tieo.

Dalek je od sunca oko 32 milijuna geografskih milja, dakle za 12 milijuna geog. milja više od naše zemlje. Os mu je isto tako na-

gnuta, kao i ona naše zemlje, a dan samo za malo sati duži od našega. Rotacija Marsa zbiva se, dakle, u istim okolnostima, kao i rotacija naše zemlje. Budući da je Mars dalji od sunca, nego li naša zemlja, upotrebi i više vremena, dok se oko njega okrene, a to uprav 687 naših dana; svako je, dakle, godišnje doba na Marsu dugo po prilici dva put više, nego li na zemlji. Pojavu atmosfere Marsa mnogo su slični pojavima naše zemlje.

Mars je obkoljen gustom maglom, koja se sastoji od vodenih para. Na polima opaža se led, pa i druge promjene, kao na zemlji, što ne bi absolutno moglo da bude bez vodene atmosfere. Oblaci pokrivaju, dakle, i površinu Marsa, ali nijesu česti, a u ekvatornim ih krajevima malo imade.

Na Marsu opaža se tamnih i svietlih strana. Tamne su morka, a svietle kopna, jer odbijaju sunćane zrake. Dok na zemlji imademo 1/4 kopna, a 3/4 morka, na Marsu je more i kopno pojednako razdijeljeno. Još je Schiaparelliju pošlo za rukom, da sastavi geografsku kartu Marsa. Na južnoj njegovoj polutici nalazi se više morka, nego li na sjevernoj. Istoćna je pak polutka pokrivena kopnom više, nego li zapadna. Ono, što je pak najćudnovatije na Marsu jest to, da su kopna simetrićno presječena velikim kanalima. Ti se kanali prikazuju

se poviri u občinu. Tu je cela vojska pisara i pisarića. Pa, da gospodin Tripalo svakomu i najmanjemu pisariću njegovu brašenicu osipredložio je, da se *svak* na občinu imenuje novnikom sa pravom na pensiju. Evo kud ide! Do 20 godina, ako ovako prosiđi, sve neka čivanje same mirovine! Evo kud ide; evo zor gazin. Pozobao je nemilo, pa sada poslie nekoliko godina nego je dovršen, načelnik pita u vieća hiljade, da se podmiri što je potrošeno preko trebovnika i tolkih nadometaka. Evo kud ide! A da se iza magazina što drugo ne krije?!

Kralje je i Montiu, koji je obašao sa svojom dikicom bunu i bunicu, pa načelnik pita u vieća, da mu se povisi plaća bar na 3600 kruna. Osim svieće, drva, stana u občinu njemu i njegovoj . . . ; osim redara i žene mu na njegovu poslužbu, i to s pravom na mirovinu, bez da je ikada novčića doprinio u Zakladu. Evo kud ide! Narod plaće!!

Viesti.

Kazalitski U četvrtak večer predstavljala se najprvo slika u 1. činu „Santa Rosa“, a onda slika u 2. činu: „I recini da festa“. — Sinoć bilo je veće u počast karakteristi g. Corazzi; dala se najprvo slika u 1. činu „La note del Redentor“, a onda komedija u tri čina „Tomaso l' incredulo“, vrlo lepa i puna humora. Igralo se ko obično, liepo. Večeras stala, poznata stvar: „Il povaro fornareto de Venezia“. Čujemo da je u kazalitsu za večeras sve unajmljeno.

Opereta. Na 19. studenoga započeo će u ovdješnjem kazalitsu gostovanje operetnog društva Angelini. Na repertoiru su: „Geisha“, „Cicala e Formica“, „Vice Ammiraglio“, „Boccaccio“, „L' Angelin Belverde“, „Les petites Michu“, „Le petit duc“, „La Mascotte“, „Santarellina“, i t. d.

Tuže nam se iz okolice, da neke finansijske tražbe potakle onomadne sadioce duhana, da se požure sa pačenjem duhana, jer da će biti brzo predaja, a kad tamo — još do predaje bit će vremena. Sad su gojitelji na muci, jer se boje, da im se duhan ne ošteti. Kako je to?

Parobrodarsko pitanje. Kako čismo i vidismo, podpisan je ugovor izmedju vlade i četiriju dalmatinskih parobrod. društava; Zaratina, Negri, Rismondo i Topić. Imat ćemo dakle to novo fuzionisano društvo „Dalmatia“, sa svojim pravim sjedištem u Trstu.

Ovu odredbu, ovaj izbor sjedišta pripisuju mnogi istim parobrodarima, mnogi pak vladi. Mi tu novu povjerdu, to novo poniženje naše zemlje pripisujemo radije onoj ljutoj kampanji zametnutoj u Splitu, kojom se po što po to htjelo da Split i samo Split bude sjedištem novog društva. U Splitu počinjena je i druga pogreška. Tamo se ustanovljuje ta „Dalmatinska Plovidba“. Dobro. Pa koliko se tu htjelo vremena i skanjivanja, dok je odlaslanstvo pošto u Beč na poziv ministra. Toliko se otežalo, da je samom ministru moralo dodijati, pa se dogodilo, da je ministar podpisoao ugovor s „Dalmatiom“ baš u onaj dan, kad su odlaslanici iz Splita krenuli put Beča, da porade za „Dalmatinsku Plovidbu“.

Kao sive crte, duge do 5000 klm., a široke do 150 klm. Oni se sastaju u jednom središtu, a krajevi im dosižu do mora, pak su iste boje kao i more. Ovi se kanali sijeku upravnim smjerom, a nekoji i kosim.

Znanstveno je potvrđeno, da oni zbilja postoje, da nije naime nikakva prevara očiju ili instrumenata.

Nameće nam se sada pitanje, kako je moguće da je sama priroda mogla onako simetrično razdijeliti ona kopna, kad se kod nas nigdje što takova ne opaža, ili su možda uređili kanale stanovnicima Marsa; da na taj način i udaljene krajeve otvore morskome prometu? Ako priroda sama nije što takova učinila, onda su živuća bića na onom planetu za stalno razvijanja i naprednija od nas, pak svakako posjeduju većih duševnih svojstava i materijalnih sredstava, kad su mogla, da izvedu onako kolosalnih radnja, o kojima mi možemo tek da sanjamo. Hoće li se ikada doći kraju ovim tajnama? Razna smiona iznašašća, što se na svakom polju znanosti neprestano pronalaze, ulijevaju nam opravdanu nadu, da bi se s vremenom moglo i ovome doskočiti. Kanali na Marsu pružaju nam još jednu tajnu. U neka doba godine razciepe se na dva ili više usporodnih diela. Dugo je ovaj pojav mučio astronome, dok nijesu ustanovili, da onim pojavima

Kakove će sreće biti ta „Dalmatinska Plovidba“ to ne znamo, ali medjutim stoji, da imamo tu gotovo parobrodarsko društvo subvencionirano od vlade, koje je niklo i sastavilo se protiv želje i protiv svih očekivanja pučanstva na način, koji mu u zemlji ne može pribaviti nikakve simpatije.

Kako će kod tog društva proći pitanje jezika, kako će naime bit uređeno, o tom ne treba puno nagadjati. — Kako se čuje, dok ugovor traje, bit će ko dosele, ako ne i gore, dodje li pak društvo pod zakrilje „Union-a“, onda će se ovo prometnuti u gotovo njemačko društvo.

Što će tad ostati? Ostat će jedino, da zemlja takovo društvo stane podpuno bojkotirati, i da se ozbiljno poradi oko ustanovljenja domaće, hrvatskog društva.

Ovo su sve posljedice dosadašnjeg držanja naših ljudi. Ovo su posljedice spiličastike, koje smo mi već davno, pišući o ovom pitanju, predviđeli.

Učiteljski kongres u Beču održat će se na 2. studenoga o. g. Svrha mu je izmedju ostaloga poglavita, da se izmieni § 55 državnog zakona od 14 svibnja 1869, kako bi se učiteljske plaće izjednačile plaćama četiriju nižih razreda državnih činovnika. Na zboru će se sastati predstavnici svih učiteljskih društava u Austriji. Pozvani su kao učestnici i narodni zastupnici na carevinskom vieću. Kako je zbor ozbiljno priredjivan i sazvan u zgodan čas, učiteljstvo može se nadati povoljnu uspjehu. Dalmacija također šalje svoje odlaslanice i to: strukovnog uč. gradjanske škole g. Danu Petranovića, te učitelja g. Josipa Karadjolu. Obojica su iz Šibenika. Prvi je predstavnik „Saveza dalm. učitelja“, a drugi „Učitelj. društava“ u Šibeniku, Dubrovniku, Korčuli i Supetru. Sretno!

Novim predsjednikom zemaljskog suda u Zadru bio imenovan Stjepan Polli, dosadašnji podpredsjednik zemaljskog suda u Zadru.

Upravitelj kotke gimnazije starina Augustin Dobrilović otišao je u mirovinu. Pogovara se, da će ga nasliediti prof. Kušar iz Zadra.

Za našu ribu i trgovinu. Pod imenom „Dalmacija“ u Beču se osnovalo akciono (dioničko) društvo za ribanje i trgovinu. Kako nam iz Beča javljaju, već je i dotična glavnicu uplaćena. Zadaća je ovoga društva otvoriti s jedne strane nove granice dalmatinskih proizvođača, a osobito izvrstnoj ribi iz našega mora, a s druge strane obrskriti Beč cijenom i ukusnom hranom. Tim će se omogućiti našem narodu, da priuba koristno razpačava svoje proizvode.

Željezo u Dalmaciji. — Kod Stona, na „gnjilom ratu“, otkrile se još prije 30 godina željezne rudne naslage. Zemlja, gdje se te naslage nalaze, vlasništvo je gosp. Duje Vežića iz Gradca u gornjem Primorju. Na licu mjesta u prošlom mjesecu bilo je rudarsko povjerenstvo. Ovo se je osvjedočilo i o vrsti i o množini željezne rudače. Sva je nada, da će se taj rudnik počeo doskora iscrpljivati. Samo neka stvar ostane u rukama naših narodnih ljudi.

Posmrtno imenovanje. Financijalnog direktora Ota viteza Zimmermanna, koji je na 20. o. mj umro u Trstu, bilo je imenovanje za financijalnog zemaljskog podpravatelja oglašeno u „Wiener Zeitung“ na 22. o. mj.

Manifest srbske opozicije našao je u zemlji neočekivji uspjeh.

mora biti uzrok u atmosferi. Oko kanala skupljaju se naime oblaci, slični našim vrstacima, pak za stalno oni prouzrokuju pojav, što ga mi opažamo.

Ovoliko je astronomija do sada pronašla, ali naša mašta hoće da dalje leti, ona hoće, da umišlja, kakav mora da bude organski život na ovom planetu, pak stoga izvdaja raznih kombinacija.

Kako je Mars stariji od naše zemlje, tako bi i pokoljenja na njemu morala da budu starija i u svakoj grani napredka razvijenija. Čudna bi imala da budu ona bića, za stalno u pogledu tjelesne organizacije različita od nas. Gravitacija je na Marsu mnogo slabija od naše, voda nema onamo onu prevlast, kao na zemlji, godišnje je doba različito, toplina sunčanih zraka slabija, pak po tome vegetacija organskih bića slabija u atmosferi i sto drugih stvari u velike pojavi u atmosferi od naših. Zaista čudnih li će se razlikovati od naših. Zaista čudnih li će se pojaviti za naše prilike. Pa ako je na Marsu organskih bića, zašto ih ne bi smjelo da bude i na drugim nebeskim tjelesima. I eto već nam se noćno nebo prikazuje puno života i rada, puno različitih bića, a mi sićušni mrvci zaista smo jako maleni pred veličanstvom ovakovih pojava.

S. Marčić.

Tvornica tjestenine u Makarskoj. Za nekoliko tjedana bit će gotova u Makarskoj nova tvornica tjestenine, što ju upriličuju vlastnici makarskog paromlina gg. Majstrovčić F. i N. i Ivašević L. To koristno poduzeće stoji će oko 50000 K. Za makarsko primorje te za Neretvu, Pelješac, Brač, Soltu, Korčulu, Vis i Hvar bit će ta tvornica od neizmjerne koristi.

Velika sokolska zabava u spomen I. hrv. svesokolskog sleta. U sokolskim krugovima porodila se je ideja, da se ove zimске sezone priredi jedna sokolska zabava u velikom stilu da se oživi uspomena na toli krasno uspjeli I. hrvatski svesokolski slet. Dan zabave određen je za 4. siečnja 1908. a čisti dobitak namijenjen je sa dvie trećine sokolskom Savezu, a sa jednom trećinom „Hrvatskom Sokolu“ u Zagrebu.

Hrvat izumio zrakoplov. Bjelovarska „Nezavisnost“ javlja, da je g. Selak, obični brijač, izumio zrakoplov, koji se može slobodno savnati.

U Malom Lošinju čuti se potreba odvijetnika Hrvata. Puljski „Omnibus“ stavlja to pitanje živo na srce hrvatskim odvijetnicima, a za potanje obaviesti upućuje ih na svoje uredništvo.

Delegacije. Izbori za delegacije bit će u obje kuće austrijskoga carevinskoga vieća još ovoga mjeseca preduzeti. Pismeni će poziv ministra predsjednika na predsjedništvo obih kuća u tom predmetu uzslidjeti najbližih dana.

U Beču od 16. tek. mj. Milan Jaklič izdaje „Parlamentarnu korespondenciju“.

Riečka tvrdka Whitehead da proslavi uspomenu Robert Whiteheada, utemeljitelja tvornice torpeda, utemeljila je zakladu sa K 100.000, kojom će se kupiti zemljište, da se na istom sagradi jedna hidroelektrična gradjevina.

Trgovачki pregovori izmedju srbskih i austrijskih delegata počeli su u četvrtak u Beču. Kako je srbska vlada preko ministra predsjednika popuštala austrijskoj vladi u mačedonskom pitanju, to je očekivano, da će sadašnji trgovачki pregovori imati uspjeha.

Magjarske novine da pobjesne proti Björnsönu radi zadnjih njegovih napadača u „März-u“. U njihovu bezobrazluku tvrde da uvedenjem magjarskog jezika u nacionalne škole nije povrijedjeno nacionalno čustvo dotičnih naroda.

Umjetne diamante uspjelo je učiniti francuzkom kemičaru Charettu i to elektrotehničkim putem. Isti se ni najmanje ne razlikuju od prvih diamanta.

Državni porez na automobile namjerava uvesti austrijska vlada. U tu je svrhu sazvala enketu stružnjaka u Beču, koji će ministru financija podastrieti njihovo mnjenje vrhu vladine odnose.

Parobrodarsko sjedište — Trst. Sva naprezanja da se jedna od dalmatinskih luka odabere novom parobrodarskom društvu kao njegovo sjedište, ostadoše uzaludna. Vlada se je doduše više puta izjavila javno da je i njezina želja, da društveno sjedište bude u Dalmaciji, ali te se javne vladine izjave niese pokrivala sa njezinim tajnim osnovama. Sada vidimo očito da su one vladine izjave bile jedino pepeo u oči ljudima. Trst je ovih dana proglašen sjedištem novoga društva, a vi se, gospodo zastupnici i interesenti, drpite i prepriajte i nadalje medju sobom, tko je veći rodoljub, i tko je veći vladin protivnik.

Čirilo-Metodski koledar za god. 1908. Klub „Čirilo-Metodski zidari“ umoljava svu gospodu kojima je poslao predbrojne arke, pa isto tako i sve prijatelje Družbe sv. Čirila i Metoda, na koje se klub nije obratio, da bi što prije sabrali nekoliko predplatnika i poslali naručbu klubu. Tko sabere 10 predplatnika, dobiva 1 koledar badava. Ciena je koledaru broširan K 1-60 — tvrdo vezan K 2—. Naručbe umoljava se poslati na adresu: Klub Čirilo-Metodski zidari, Zagreb, Preradovičeva ulica 29.

X Hrvatsko parobrodarsko društvo javlja da će danom 26. listopada o. g. započeti svoja putovanja nova privremena pruga Rieka-Split i natrag u priključku snovom prugom Rieka-Rovinj-Trst i obratno. Parni brod nove splitske pruge odlaziti će iz Rieke svaku subotu u 7 sati u večer, ticit će Stari, Šibenik, Trogir i Solin; a povratit će se na Rieku utokom u 6 sati u jutro. Parni brod nove pruge Rieka-Rovinj-Trst polaziti će iz Rieke od 30. o. mj. svake sriede u 9 sati na večer, a vraćati će se na Rieku u subotu u 5 sati u jutro.

ŠIRITE
„HRVATSKU RIEČ“!

IZ ZAPISAKA NEKOG ČUĐAKA.

Govori se o talijanskom pitanju u Dalmaciji. Pa eto, neka i ja rečem svoju kao čuđak. Za mene talijanskog pitanja u Dalmaciji nema, kao što nema ni talijanske narodnosti. Imade, recimo, 3% ljudi, koji su umišljaji, da su Talijani. Talijansko pitanje dižu bez potrebe neki Hrvati i traže za te tobožnje Talijane, Dalmatince talijanskog jezika — u obće ime je sporedno, to je i onako samo etiketa — neke koncesije. Vrio čudnovato tražiti za te „etiketičare“ koncesija, kad imadu sve. Danas je još Dalmacija ko neka afrikanska pokrajina, gdje je *autohtoni* element, recimo afrikanski, ali sve imade talijanski upečatak. Tako i u Dalmaciji to je afrička pokrajina pod talijanskom komandom. Inteligentni Hrvati svi ljube talijanski jezik, svi pjevaju peane talijanskoj kulturi, svi govore sa „etiketičarima“ talijanski, kad isti znadu i hrvatski. Svagdje je talijanski jezik barjaktarom i u uređima i u trgovini i u samim agencijama „Ungaro-Croate“ i kod gospode dalmatinskih akademičara u Zagrebu. Svagdje treba uvesti domači jezik, jezik naroda. Dodje li koji stranac u Dalmaciju, taj nauči talijanski, da se ne zamjeri „etiketičarima“, a dobri Hrvati da „ne čine figuru od barbaru“ govore s njima talijanski. Hrvata možet ubiti, baciti ga u more na novoj obali zadarskoj, ne će ti odpasti ni vlas s glave, samo ne pogledaj krivo za Boga Čozota sa lulom — jer je odmah gotovo *diplomatsko pitanje*, jer „etiketičari“ uplivaju na barometar Montecitoria u Rimu. A sve te diplomatske trice i kućine svršile bi onog dana, kad bi naši ljudi rekli čisto i bistro, otvoreno, da Talijana nema. Za dokaz istine mogli bi pozvati latinske diplomate, da se prošeću Dalmacijom, pa da ih upitaju, jesu li *Jolande Svirac* i *Danti Babuderi Latini*? Kad bi pravli Talijani vidjeli, gdje većina onih 3% ne će da čuju o talijanskom imenu, već sieku: „*Mi Talijan orca mastella son dalmata onorato!* — rekli bi onim užiganima po mletaku; „*Che Italiani, voi se comedianti e ciote l' ojo, che ve passa la febre!*“

Ozečić.

Naše brzojavke.

Beč, 26. U parlamentu nastavlja se prvo čitanje nagodbene osnovne s Ugarskom bez osobitih incidentata.

Budimpešta, 26. Vodi se velika agitacija u parlamentu i van parlamenta proti nagodbi s Austrijom. Lako da u parlamentu osnovna bude imala jaku opoziciju.

Rim, 26. Jučer očutao se u cijeloj južnoj Italiji jak potres, od kojega je opet najviše posttradala Kalabrija. Mjesto Ferruzzano razrušeno. Na stotine mrtvih.

Pariz, 26. Ministar rata Picquart, odgovarajući na interpelaciju obranbene snage Francuzke, navlastito povodom zadnje slabije obrane u Maroku, odgovorio je, da je Francuzka što se tiče vojne snage na svojoj visini i u obće dobro obranjena.

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)

Vlastnik, izdatelj i odgovorni urednik Josip Drežga.

IVAN RUDE

Šibenik — Glavna ulica

preporuča P. n. občinstvu svoj veliki izbor ilustriranih razglednica i svoju bogato obskrbljenu papirnicu sa svim pisarsničkim predmetima.

Prodavaju se *školske knjige* i raznovrstni koledari.

Veliko skladište igraćaka, galanterijske sitničarije, predmeta iz terakote. Najljepši izbor parfumerija itd. itd. Ciene umjerene. Naručbe se opremaju svom pospešenošću.

URARIJA I ZLATARIJA

EUGENA PETTOELLA

U ŠIBENIKU
(Glavna ulica br. 128)

Bogato obskrbljene
preporučuju se P. N. Občinstvu.
Ciene umjerene.

PODRUŽNICA HRVATSKE VJERESIJSKE BANKE - ŠIBENIK.

BANKOVNI ODJEL

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice, financira trgovačke postove, obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijedne. Devize se preuzimaju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

Dionička glavnica K. 1.000.000

Pričuva zaklada 100.000
Centralna Dubrovnik - - - - -
- - Podružnica u Splitu i Zadru.
Priskrbuje zajmove uz amortizaciju kotarima, općinama, i javnim korporacijama.

MJENJAČNICA

kupuje i prodaje državne papire, razretne, založnice, srećke, valute, kupone. Prodaja srećaka na obročno odplaćivanje. Osjeganje proti gubitku kod zdiebanja. Revizija srećaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

ZALAGAONICA

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje itd. uz najkulantnije uvjete.

Najbolje sredstvo za njegovanje USTA I ZUBI

Glavno skladište za Dalmaciju kod G. VINKA VUČIĆA, ŠIBENIK.

NE ČITATI

samo već **kušati se mora**
davno prokušani medicinski

STECKENPFERD - - -

od **lijlanova mlieka SAPUN**

od BERGMANNA i Druga, Draždjani i Tetschen na/L. od prije poznat pod imenom **BERGMANNOVA SAPUNA** od lijlanova mlieka da se lice oslobodi od sunšanih pjegica, da zadobije bijeli tein i nježnu boju. Pretplatno komad po 80 para u drogariji **VINKA VUČIĆA ŠIBENIK.**

Banka Commerciale Triestina

prima:

Uložke u krumam uz uložničke Listove:

sa odkazom od 5 dana uz	2 3/4 %
" " " 15 " " "	3 %
" " " 30 " " "	4 1/4 %

Uložke u zlatnim Napoleonima ili u engl. funtim. (Sterlinam) uz uložničke Listove:

sa odkazom od 15 dana uz	2 1/2 %
" " " 30 " " "	2 1/2 %
" " " 3 " " "	3 %

NB. Za uložne listove sada u toku, novi kamatnik ulazi u kriepest 15.og Novembra i 10.og Decembra o. g.; izdaje blagajničke doznačnice na donosioca sa škadecom od 1 mjeseca uz kamatnjak od 1 1/2 %.

Banko-Ziro i Tekući račun. Valuta od dana uložnja, uz kamatnjak koji će se ustanoviti; obavlja inkasso mjestnih računa, njenica glase-ćih na Trst, Beč, Budimpeštu, Prag i druge glavne gradove Monarhije, te plaća domicile svojih korentista bez ikakvog troška.

Izdaje uložne knjižice na štednju uz dobit od 3 1/2 %.

Otvara tekuće račune u raznim vrednotama. Obavlja utjerivanje mjenica na sva mjesta inostranstva, odrezaka i izriebanih vrednostnih papira uz umjerenne uvjete.

Izdaje svojim korentistima doznačnice na Beč, Aussig, Bielitz, Brno, Budimpeštu, Carlsbad, Cervignano, Cormons, Cernovici, Eger, Rieku, Friedek, Gablounz, Goricu, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Lavov, Linz, Olomuc, Pilsen, Polu, Prag, Prossnitz, Dubrovnik, Solnograd (Salzgburg), Split, Peplitz, Troppau, Warnsdorf, Bučko-Novomjesto i druge gradove Monarhije bez ikakvog troška, a na Inozemstvo po najboljem dnevnom tečaju.

Izdaje Kreditne listove na sva mjesta Monarhije i Inozemstva.

Bavi se *kupjom uz tovarne dokumente* u Novi Jork, London, Pariz, Hamburg, itd. itd. uz umjereni kamatnjak.

Daje *predjume na vrijednostne papire, robu, warrants i tovarne dokumente* uz uvjete, koje će se ustanoviti.

Daje *jamčevinu za carine skladišta* Kontirinja (Contirungs-Lager).

Preuzimlje u pohranu i upravljanje:

U sobi sigurnosti, koja pruža najveću garanciju proti kojoj mu drago pogibjelji provale i vatre i kojoj je posvećen osobiti nadzor sa strane bankovnih organa, primaju se u pohranu vrijednostnih papiri, zlato, srebro i dragocjenosti, uz povoljne uvjete, te se na zahtjev preuzima i upravljanje istih.

Osjeđuraje vrednote proti gubitim zdiebanja.

Banka Commerciale Triestina.

KNJIŽARA I PAPIRNICIA IVANA GRIMANI - A

Glavna ulica - ŠIBENIK - Glavna ulica

Preduzimlje naručbe svakovrstnih pečata od kautschucka i kovine.

Skladište najboljih i najjeftinijih šivaćih strojeva „SINGER“ najnovijih sistema.

preporuča svoj veliki izbor liepih HRVATSKIH, TALIJANSKIH, NJEMAČKIH I FRANCUZKIH KNJIGA, romana, slovnica, rječnika, onda pisacih sprava, trgovačkih knjiga, uredovnog papira, elegantnih listova za pisma, razglednica i t. d.

Prima pretplate na sve hrvatske i strane časopise uz originalnu cieniu sa tačnim i brzim dostavljanjem u kuću.

Velika zalih svakovrstnih toplomjera, zvieker-naočala od najbolje vrsti i leća u svim gradactjama.

VANSKE NARUČBE OBAVLJA KRETOU POŠTE.

Skladište fotografiskih aparata uzgrednih potrebština.

..... JEDINA HRVATSKA TVORNICA VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU.

Častim se preporučit p. n. občinstvu, poštovanom svećenstvu, crkvama, bra-
tovštinama, svoju krasnu uredjenu

TVORNICU VOŠTANIH SVIEĆA

Kod mene se dobit mogu izvrsne, a od mnogih priznate u svim veličinama

— **svieće od pravog pčelinjeg voska** —

kao i finog crkvenog tamjana.

Prodajem dobra vranog — po zdravlje — korisna meda Klg. po K. 1:20. Kupujem uz dobru cieniu u svim količicama žutog voska.

Svaku i najmanju naručbu p. n. mušterija obavljam najspremnije, kao i uz najpovoljnije uvjete.

S veleštovanjem
VLADIMIR KULIĆ
Šibenik (Dalmacija) Glavna ulica.

..... JEDINA HRVATSKA TVORNICA VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU.

JADRANSKA BANKA U TRSTU

Bankovne prostorije u ulici Cassa di risparmio, Br. 5. Vlastita zgrada.

Obavlja sve bankovne i mjenične poslove: eskomptuje mjenice, daje predjume na vrijednostne papire, kao i na robu težuću u javnim skladištima.

Kupuje i prodaje vrijednostne papire, svake vrsti, devize, inozemni zlatni i srebrni novac, te banknote i unovčuje kupovne i izdriebane papire uz najpovoljnije uvjete.

Izdaje doznake na sva glavna tržista monarhije i inozemstva, te otvara vjeresije uz izprave (dokumente) ukrcavanja.

Prima novac na štedioničke knjižice u tekući i giro račun.

Obavlja sve burzovne naloge najbrže i najsavjetnije uz vrlo umjerenne uvjete.

Posređuje i konvertira hipoteke kod prvih hipotekarnih zavoda uz najniže uvjete.

NOVO ustanovljena

Hrvatska Tiskara

u Šibeniku (ulica Stolne Crkve).

Preporučuje se najbolje P. N. Obdinstvu za izrabu svakovrstnih radnja, kao: raznih djela i brošura, posjelica, koverata, listovnih i trgovačkih

Papira, zaručnih i vjenčanih objava, osmirtica i sve druge u tu struku zasjecajuće radnje.

Jamči za tačnu i modernu izrabu uz posve umjerenne cienie.